

**TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2025
Paraisten kaupunginvaltuustolle****1. TARKASTUSLAUTAKUNTA 2025–2029**

Kaupunginvaltuuston toimikaudelle 2025–2029 valitseman tarkastuslautakunnan kokoonpano on seuraava:

Varsinaiset jäsenet

Varajäsenet

Aaro Söderlund (puheenjohtaja, Kok.)	Stefan Järnström (Kok.)
Maria Lindell-Luukkonen (varapuheenjohtaja, SDP)	Sofia Fagerholm (SDP)
Anne Eriksson (RKP)	Mona Rönnholm (RKP)
Andreas Andersson (RKP)	Anders Kjellman (RKP)
Ari Lindroos (SDP)	Augusti Kankare (SDP)
Roy Färm (RKP)	Olof Elenius (RKP)
Eivor Nyqvist (RKP)	Sanna Nymalm (RKP)
Egon Nordström (Vihr.)	Sanna Autio (Vihr.)
Hanna Järvinen (Kok.)	Liisa Gunnelius (Kok.)

Kuntalain 121 §:ssä tarkastuslautakunnan tehtävistä säädetään seuraavaa:

”Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisena pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.”

Tehtävän suorittamiseksi tarkastuslautakunta on tutustunut muun muassa seuraaviin asiakirjoihin:

- o hallintoelinten pöytäkirjat

- talousarvio ja taloussuunnitelma vuosille 2025–2027
- talousarvio ja taloussuunnitelma vuosille 2026–2028
- kaupunginhallituksen allekirjoittama vuoden 2025 tilinpäätös sekä
- tilintarkastuksen raportit

Tarkastuslautakunta on pitänyt kahdeksan kokousta koskien toimintavuoden 2025 arviointia, kuullut vastuullisia viranhaltijoita ja tutustunut eri vastuualueisiin erikseen vahvistetun työohjelman mukaisesti. Lakisääteisen tilintarkastuksen on hoitanut BDO Audiator Oy JHT, KHT Andreas Holmgårdin toimiessa vastuunalaisena tilintarkastajana. Andreas Holmgård on toiminut myös tarkastuslautakunnan sihteerinä.

Tarkastuslautakunta on vuoden aikana kuullut konsernihallinnon, sivistyksen ja vesihuollon viranhaltijoita.

2. YLEISTÄ TAVOITTEISTA JA NIIDEN TOTEUTUMISESTA

2.1. Tavoitteet

Kaupunginvaltuusto on vuoden 2025 talousarviossa vahvistanut kaupungin toimielinten sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Tavoitteiden toteutumisesta on tehty selkoa vuoden 2025 tilinpäätöksessä. Tarkastuslautakunnan analyysi tavoitteiden toteutumisesta käy ilmi tästä arviointikertomuksesta.

2.2. Kaupungin talousarvion sitovuustaso, strategiset tavoitteet sekä tavoitteiden asettaminen ja seuranta

Talousarvion sitovuustaso on kauttaaltaan määritelty nettotasoksi. Kaupungin vuoden 2025 talouden toteuma osoittaa noin -0,9 miljoonan euron tulosta, kun talousarviossa tulokseksi oli alun perin budjetoitu -1,6 miljoonaa euroa ja muutetussa talousarviossa -2,8 miljoonaa euroa. Nollatulos ei -0,9 miljoonan euron arvonalentumiskirjauksen vuoksi toteutunut, vaan tulos oli sen sijaan alijäämäinen. Arvonalentumiskirjauksesta huolimatta vuoden 2025 tulos oli budjetoitua parempi sekä alkuperäiseen että muutettuun talousarvioon verrattuna. Merkittävin syy positiiviseen poikkeamaan talousarviosta on se, että koko organisaatiossa on vuonna 2025 tehty työtä kulujen pitämiseksi mahdollisimman alhaalla. Kaikille osastoille on annettu ohjeet noudattaa tiukkaa linjaa ja tarkkaa kulukontrollia, mikä on tuottanut tulosta. Vuoden 2025 tulos osoittaa, että Paraisten kaupungilla on kyky sopeuttaa toimintansa vallitsevan talustilanteen mukaisesti, mutta pienentyneet valtionosuudet tulevat olemaan Paraisille haaste vielä usean vuoden ajan, koska suunniteltua valtionosuusuudistusta ei toteutettu vuonna 2025. Positiivista on, että verotuotot kasvavat ja näyttävät kasvavan myös tulevina vuosina.

3. YLEISTEN TALOUDELLISTEN JA TOIMINNALLISTEN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMINEN

3.1. Yleistä

Paraisten kaupungin vuoden 2025 tilinpäätös osoittaa noin -0,9 miljoonan euron alijäämää. Alijäämän myötä kaupungin kertynyt ylijäämä on laskenut tilinpäätöksessä noin 22,8 miljoonaan euroon.

Toimintakulut ovat toteutuneet talousarviota pienempinä, mikä johtuu lähinnä teknisen sektorin kustannussäästöistä leudon talven ansiosta ja sen myötä, että pitkäjänteinen työ sähkö- ja lämmityskustannusten alentamiseksi on tuottanut tulosta.

Kaupungin velka oli vuoden 2025 lopussa 48,8 miljoonaa euroa, kun se edellisenä vuonna oli 48,2 miljoonaa euroa. Tämä vastaa 3 319 euron velkaa asukasta kohden. Vuonna 2024 koko maan keskiarvo oli 4 003 euroa asukasta kohden. Kaupungin kassa on noin 13,3 miljoonaa euroa, joten nettovelka on noin 35,5 miljoonaa euroa.

Kaupungin velan on budjetoitu lisääntyvän noin 12,5 miljoonalla eurolla suunnitelmakaudella 2026–2027.

Yleistä konsernin talouden toteumasta ja tavoitteiden toteutumisesta

Paraisten kaupungin konsernin tulostoteuma vuonna 2025 oli negatiivinen, -1,1 miljoonaa euroa. Konsernitasolla vuoden 2025 taseessa on kertynyttä ylijäämää 24,7 miljoonaa euroa.

Konsernilla on lainaa 51,7 miljoonaa euroa, kun sitä edellisenä vuonna oli 51,3 miljoonaa euroa. Asukasta kohden konsernin laina vuoden 2025 tilinpäätöksessä on 3 520 euroa.

Kaupungin ja konsernin vuoden 2025 tilinpäätöstoteuman voidaan todeta täyttävän kuntalaissa asetetut talouden tasapainokriteerit.

Kuntalain mukainen talouden tasapainottaminen jatkossa

Kuntalain 118 §:n mukaiseen talouden tasapainottamiseen pätevät seuraavat kriteerit:

- 1) kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 prosenttia
- 2) kunnan tuloveroprosentti on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti
- 3) asukasta kohden laskettu kunnan konsernitalinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden määrä ylittää kaikkien kuntien konsernitalinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden keskimääräisen määrän vähintään 50 prosentilla
- 4) konsernitalinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8

Vuosien 2025 ja 2024 tilinpäätöksissä kyseiset tunnusluvut näyttävät Paraisten kaupungin osalta seuraavilta:

Tunnusluvut	2025	2024	Koko maa (2024)
1) Vuosikate poistoista, %, konserni	83,9 %	256,5 %	146 %
2) Tuloveroprosentti	7,9 %	7,86 %	7,46 %
3) Lainakanta ml. vuokravastuut, €/asukas, konserni	3 595 €	3 450 €	8 558 €
4) Lainanhoitokate, konserni	1,33	3,60	1,1

Koosteen perusteella voidaan todeta, että mikään kriisikunnaksi luokittelun tunnusluvuista ei täyty vuoden 2025 tilinpäätöksessä.

Yleistä toiminnoista

Vuonna 2025 kunnan luottamushenkilöissä tapahtui muutos, kun kuntavaalit pidettiin ja uusi valtuusto aloitti toimikautensa 1.6.2025. Päivämäärä oli merkittävä myös koko kaupungin organisaation kannalta, sillä samana päivänä astui voimaan uusi henkilöstö- ja luottamushenkilöorganisaatio. Myös monia viranhaltijoita on vaihtunut vuoden aikana. Organisaatiota on työstetty vuodesta 2023 lähtien. Vuoden aikana on laadittu myös uusi

strategia: Kasvua, joka näkyy ja tuntuu. Strategian toteuttaminen alkoi vuonna 2025 ja jatkuu vuonna 2026.

Osa "Kasvua, joka näkyy ja tuntuu" -strategiaa on tavoite 500 uuden asunnon luomisesta vuoteen 2030 mennessä. Tämän hankkeen toteuttaminen on jo aloitettu ja konkreettisia suunnitelmia on tehty. Tarkastuslautakunta pitää myönteisenä, että hanke on käynnistynyt nopeasti ja että suunnitelmat koetaan selkeiksi ja toteuttamiskelpoisiksi. Samaan aikaan tarkastuslautakunta haluaa tuoda esiin sen, että saaristossa on paljon potentiaalia, jota ei ole vielä hyödynnetty riittävästi. Yhtenä saariston vahvuutena on se, että kehittämistyö voidaan aloittaa välittömästi eikä tarvetta laajoille kaavamuutoksille ole. Tarkastuslautakunta korostaa, että tätä potentiaalia on tärkeää hyödyntää, jotta tavoite kaupungin kestävästä ja näkyvästä kasvusta voidaan saavuttaa nopeammin ja paljon kustannustehokkaammin.

3.2. Talousarvion toteutuminen

Tarkastuslautakunta toteaa, että talousarvion toteuma vastaa kokonaisuutena valtuuston vahvistamaa talousarviota ja että talousarviokuri on yleisesti ottaen ollut hyvä. Talousarvion toteutumista on analysoitu tarkemmin alla.

Tuloslaskelman toteutuminen

ulkoinen/sisäinen	Muutettu		Toteutuma	Poikkeama
	Talousarvio	talousarvio		
	2025	2025	2025	2025
Toimintatuotot				
Myyntituotot	6 587 346	6 587 346	7 108 072	520 726
Maksutuotot	1 373 350	1 373 350	1 336 367	-36 983
Tuet ja avustukset	1 494 431	1 494 431	1 626 997	132 566
Muut toimintatuotot	18 582 801	18 582 801	19 206 239	623 438
	28 037 928	28 037 928	29 277 675	1 239 747
Toimintakulut				
Henkilöstömenot				
Palkat ja palkkiot	-27 451 228	-27 624 363	-27 561 714	62 649
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-5 511 856	-5 541 288	-5 487 854	53 434
Muut henkilösivukulut	-854 142	-859 575	-933 345	-73 770
Palvelujen ostot	-20 286 383	-20 296 383	-20 606 797	-310 414
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-5 967 638	-5 917 638	-4 557 814	1 359 824
Avustukset	-2 010 554	-2 010 554	-1 912 731	97 823
Muut toimintakulut	-13 432 904	-13 454 904	-13 530 278	-75 374
	-75 514 705	-75 704 705	-74 590 533	1 114 172
Toimintakate	-47 476 777	-47 666 777	-45 312 858	2 353 919
Verotulot	42 910 000	41 911 000	42 194 431	283 431
Valtionosuudet	9 375 014	9 375 014	9 322 002	-53 012
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	0	0	276 254	276 254
Muut rahoitustuotot	172 500	172 500	136 479	-36 021
Korkokulut	-1 084 000	-1 084 000	-996 492	87 508
Muut rahoituskulut	-40 000	-40 000	-42 111	-2 111
	-951 500	-951 500	-625 870	325 630
Vuosikate	3 856 737	2 667 737	5 577 705	2 909 968
Poistot ja arvonalentumiset	-5 500 000	-5 500 000	-6 536 551	-1 036 551
Tilikauden tulos	-1 643 263	-2 832 263	-958 846	1 873 417
Poistoerojen lisäys (-) tai vähennys (+)	39 179	39 179	-146 094	-185 273
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	188 906	-2 400 000
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-1 604 084	-2 793 084	-916 034	-711 856

Käyttötalouden toteutuminen

Sitovuustasoksi on määritelty kunkin vastuualueen toimintakate erikseen. Yksiköllä on oikeus järjestää toimintansa sen puitteissa. Vastuualueilla ei esiinny olennaisia ylityksiä.

Investointiosan toteutuminen

Investointien nettokustannukset olivat 7,5 miljoonaa euroa, kun niiden nettokustannuksiksi oli budjetoitu 7,3 miljoonaa euroa. Toteutuneet kustannukset noudattavat pitkälti talousarviota, eikä merkittäviä alituksia tai ylityksiä ole. Joukosta erottuu Korppoon Verkanin RO-laitosinvestointi, koska suunnittelussa oli epäselvyyksiä ja urakoitsijoiden saamisessa hankkeeseen oli haasteita.

Lainanoton toteutuminen

Lainanoton oli alkuperäisessä ja muutetussa talousarviossa budjetoitu lisääntyvän 1,8 miljoonalla eurolla netto. Toteutmana oli, että lainanotto lisääntyi 0,6 miljoonalla eurolla netto.

3.3. Strategiset tavoitteet

Kaupunki on vahvistanut strategian, jossa on määritelty kaupungin strategiset tavoitteet ja kuvailtu tavoiteltu muutos. Strategiassa on vahvistettu tavoitteet ja mittarit neljälle painopistealueelle. Valtuustokauden tavoitteiden saavuttamiseksi talousarvion laatimisen yhteydessä vahvistetaan vuosittaiset tavoitteet ja toimenpiteet. Nämä on vahvistettu vuoden 2025 talousarviossa.

Strategiset painopistealueet ovat seuraavat:

Vuonna 2025 on työskennelty strategian tavoitteiden toteuttamiseksi päivittäisessä toiminnassa niin, että kukin osasto on konkretisoinut strategian vuoden 2025 talousarviossa. Jokainen osasto on määritellyt strategiset tavoitteet ja toiminnan tavoitteet kaupungin strategian pohjalta.

Vuosina 2026–2029 sovelletaan uutta strategiaa. Strategia on muotoiltu vastaamaan tulevaisuuden tarpeisiin ja sen lähtökohtana on Paraisten ainutlaatuinen identiteetti saaristokaupunkina.

Paraisten kaupungin strategian 2030 johtotähtenä on visio "*Kasvua, joka näkyy ja tuntuu*". Strategiassa painotetaan kestävää ja osallistavaa kasvua, jossa asukkaille ja yrityksille tarjotaan hyvät palvelut, koulut, yhteisö, työtä, harrastuksia ja monipuolisia asumisvaihtoehtoja ainutlaatuisessa saaristomiljöössä. Vuoteen 2030 ulottuvana visiona on, että kaupungin vahvuudet pääsevät täyteen kukoistukseensa, ja kasvu tarkoittaa muutakin kuin numeroita, se on osallistumista, oppimista ja elinvoimaisuutta.

Strategia perustuu kolmeen keskeiseen arvoon, jotka ovat **rohkeus, rakkaus ja mutkattomuus**. Vision toteuttamiseksi kaupunki on tunnistanut viisi strategista kasvuhanketta, joiden on määrä toimia strategiakaudella kehityksen vetureina.

Mereltä merelle – Pitkän aikavälin kehittämissuunnitelma, joka vahvistaa Paraisten keskustaa ja luo keskustaan paljon uusia asuntoja, Norrby ja vierassatama keskeisinä solmukohtinaan.

Sillalta sillalle – Parantuneet tieyhteydet, varsinkin Paraistenväylä, lyhentävät matka-aikaa Turkuun ja kehittävät Kirjalansaaresta houkuttelevan asuinalueen lapsiperheille.

Satamasta satamaan – Nauvon elinvoiman ja vetovoiman kehittäminen luomalla uusia asunto- ja yritystontteja sekä saaristoidentiteetin korostaminen.

Saarelta saarelle – Saaristo-ohjelma, joka kokoaa yhteen kokemuksia ja luo kehitystä saarille suuntautuvan muuton, elinkeinojen ja palvelujen vahvistamiseksi kaupungin uloimmissa osissa.

Majakalta majakalle – Kasvuohjelma selkeän ja uskottavan brändin rakentamiseksi Paraisille sekä viestintäsuunnitelma ja markkinointisuunnitelma vuosiksi 2026–2029.

Strategia on laadittu yhteistyössä kaupungin poliittisen johdon, esihenkilöiden ja henkilöstön kanssa, ja erityistä huomiota kiinnitetään strategian jalkauttamiseen päivittäiseen toimintaan. Kaupungin vuoden 2026 talousarvio ja vuosien 2027–2028 taloussuunnitelma perustuvat uuteen strategiaan.

3.4. Yleiset toiminnalliset tavoitteet

Tarkastuslautakunta katsoo edelleen, että kaupungin tavoitteet ja tavoitemittarit ovat vaikeasti mitattavissa, koska tavoitteet ovat epämääräisiä ja tavoitemittareiden toteutumisesta raportoidaan juoksevan tekstin muodossa. Tilinpäätös ei anna kokonaiskuvaa tavoitteiden toteutumisesta.

Hyville tavoitteille ja tavoitemittareille on tunnusomaista, että

- tavoite on yksiselitteinen ja riittävän konkreettinen
- tavoitteeseen kytketty tavoitemittari ilmaisee toimenpiteiden tuloksen eikä keskity itse toimenpiteeseen
- ne on ilmaistu siten, että tavoitteiden saavuttamista tai saavuttamatta jäämistä pystytään mittaamaan ja arvioimaan
- aloittaminen, suunnittelu tai muu toimenpide ei itsessään ole tavoite, vaan tavoitteeseen päästään vain tekemällä oikeita asioita oikein.

Tavoitteet ja tavoitemittarit voitaisiin esittää taulukkomuodossa juoksevan tekstin sijaan ja siten selkeyttäisi tavoiteohjausta ja lisättäisiin tiedon saavutettavuutta.

4. TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN HALLINTOKUNNITTAIN

Paraisten kaupungin uusi henkilöstö- ja luottamushenkilöorganisaatio otettiin käyttöön 1.6.2025. Samanaikaisesti otettiin käyttöön kaupunginvaltuuston 28.4.2025 §:ssä 29 hyväksymä uusi hallintosääntö.

4.1 Vaalit

Keskusvaalilautakunta toteutti ensimmäistä kertaa historiassa tuplavaalit, kun kuntavaalit ja aluevaalit järjestettiin samanaikaisesti sekä ennakkoäänestyksen että varsinaisen vaalipäivän 13.4.2025 osalta. Lisätyistä resursseista huolimatta vaaliorganisaatio pysyi talousarviossaan. Tuotot jäivät budjetoitua pienemmiksi, Varhailta aluevaaleista saatu korvaus ei yltänyt budjetoitujen tuottojen tasolle, mutta myös kulut onnistuttiin pitämään alhaalla.

4.2. Konsernipalvelut

Konsernipalvelut on pysynyt vuoden 2025 talousarviossaan. Vaikka budjetoitu toimintakate pieneni talousarviomuutoksen myötä 50 000 eurolla, kehityksessä onnistuttiin silti pysymään.

Vuotta on suurelta osin leimannut työ organisaatiomuutoksen, uuden strategian ja kunta- ja aluevaalien parissa. Hallinto ei ole onnistunut pysymään talousarviossa, vaan se on ylittänyt sen runsaalla 80 000 eurolla. Syytä ei ole analysoitu tilinpäätöksessä.

Myös IT ja digitalisaatio ylittää talousarvionsa, mutta kyseisen osaston suurimmat muutokset vuonna 2025 ovat tietosuojavastaavan nimittäminen 1.10. alkaen sekä hyvinvointialueelle tuotettujen palvelujen päättymisen 30.6., mikä näkyy siinä, että tuotot ovat vajaat 150 000 euroa budjetoitua pienemmät. HR-osastolla on ollut haastava henkilöstötilanne. HR-päällikön tehtävä oli pitkään täyttämättä, mikä vaikuttaa kahdeksan työntekijän osastoon. HR-osasto ylittää hienoisesti talousarvionsa, mutta 100,9 prosentin käyttöaste ei ole merkittävä poikkeama. Sekä talous että hankkeet ovat alittaneet talousarvionsa selvästi. Talouspuolen kulut ovat budjetoitua suuremmat, mutta tuotot ovat 320 000 euroa budjetoitua paremmat. Parainen on osallistunut vuonna 2025 yli kolmeen kymmeneen ulkoisesti rahoitettuun kehittämishankkeeseen. Tuotot ylittävät talousarvion 60 000 eurolla ja kulut ovat budjetoitua pienemmät.

4.3 Elinkeinopalvelut

Elinkeinoelämä ja matkailu

Elinkeinopalvelut on pysynyt vuoden 2025 talousarviossaan toteutumistasasta ollessa 96,8 prosenttia. Sekä tulo- että menopuolella on merkittäviä ylityksiä, joita ei ole analysoitu tilinpäätöksessä.

Tarkastuslautakunta peräänkuuluttaa elinkeinopalveluille parempia tavoitemittareita, jotta olisi helpompi seurata, mitä rahoilla saadaan aikaan. Tavoitemittarina voisi olla esimerkiksi selvitys elinkeinoelämän edistämiseksi toteutetuista konkreettisista hankkeista ja niiden tavoitteista. Konkreettisena hankkeena voisi olla pienten yritysten tukeminen julkisiin hankintoihin osallistumisessa.

Tarkastuslautakunta katsoo, että Paraisten kaupunki ei ole vielä hyödyntänyt elinkeinopalvelujen, ja esimerkiksi matkailuelinkeinon, täyttä potentiaalia. Kaupungin

ainutlaatuinen sijainti saaristossa tarjoaa laajat mahdollisuudet matkailun kehittämiseen ja kaupungin vetovoiman vahvistamiseen, mikä edellyttää selkeämpiä strategioita ja konkreettisia panostuksia.

Työllisyyspalvelut

Työllisyyspalveluista tuli osa kaupungin organisaatiota 1.1.2025, kun valtion työ- ja elinkeinopalvelut siirtyivät TE-uudistuksen myötä kunnille. Paraisten kaupunki on päättänyt liittyä Turun työllisyysalueeseen, jonka kautta se tarjoaa työvoimaviranomaiselle kuuluvia lakisääteisiä palveluja ja auttaa työnhakijoita. Työttömistä aiheutuneet kulut olivat vuonna 2025 lähes miljoona euroa.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että kaupunki kartoittaa pitkäaikaistyöttömyyteen liittyvät prosessit ja selvittää mahdollisuutta tukea pitkäaikaistyöttömien siirtymistä heille oikean tukimuodon piiriin. Tätä tulee analysoida tarkemmin mahdollisten taloudellisten hyötyjen arvioimiseksi.

Saaristo ja joukkoliikenne

Paraisten kaupungin saariston ja joukkoliikenteen yksikön tehtävänä on kehittää saariston elinvoimaa sekä hoitaa joukkoliikennettä ja muita maa- ja vesiliikenteen yhteyksiä. Yksikkö ylitti talousarvionsa noin 60 000 eurolla.

Saaristosta tuli uusi osa yksikköä 1.4.2025 alkaen, ja suuri osa vuotta on mennyt uuden yksikön muodostamiseen ja työn käynnistämiseen kaupungin ensimmäisen saaristo-ohjelman parissa. Kaupunki hoitaa joukkoliikenteen yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa, joka vastaa linja-autoliikenteestä Turusta Paraisille ja yhteyksistä edelleen saaristoon. Kaupungilla on myös sisäistä liikennettä, mukaan lukien koululaislinja-autolinjat, koulukuljetukset, palvelulinjat ja kutsutaksi. Joukkoliikenteen kustannuksia on vaikea budjetoida, koska ne riippuvat matkustajamäärästä ja lipputuotoista. Talousarviossa matkustajamääräksi oli arvioitu 330 000 matkustajaa, mutta toteutunut määrä oli 282 216 matkustajaa. Se oli enemmän kuin vuonna 2024, mutta vähemmän kuin vuonna 2023.

Tarkastuslautakunta toivoo selvempää tietoa siitä, miten koulukuljetusten ja joukkoliikenteen yhteensovittaminen tapahtuu, tai selvitystä siitä, mitä asialle voidaan nykytilanteessa tehdä, koska se ei käy ilmi tilinpäätöksestä.

4.4 Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut

Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut on pysynyt vuoden 2025 talousarviossaan toteutumisasteen ollessa 98,4 prosenttia. Myyntituotot ovat hieman budjetoitua suuremmat ja kulut ovat olleet talousarvion mukaiset.

Hyvinvointipalvelut ja kolmas sektori

Jo vuonna 2024 luotiin uusi hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelujen osasto ja valittiin hyvinvointikoordinaattori. Lisäksi perustettiin hyvinvointitiimi, joka koostuu kaupungin kaikkien osastojen sekä seurakuntien edustajista. Kolmannen sektorin, vapaaehtoisten ja seurakuntien kanssa aloitettiin yhteistyö ikääntyneiden avoimen toiminnan ylläpitämiseksi. Organisaatiomuutoksen myötä vuonna 2025 hyvinvointikoordinaattorin virka muutettiin hyvinvointi- ja yhdistyskoordinaattorin viraksi.

Kulttuuri ja vapaa-aika

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimintayksikköön kuuluvat seuraavat toiminnot: kulttuuri, museo- ja kotiseututoiminta, liikunta ja nuorisotyö. Toiminnot ovat tärkeä osa kaupungin hyvinvointityötä.

Vuonna 2025 lasten ja nuorten toiminnassa on ollut 17 266 osallistujaa, kun tavoitteena oli 10 000 osallistujaa. Tämä on toteutunut esimerkiksi Skapa-hankkeen kautta, jossa 3 400 lasta on päässyt laajemmin taiteen ja kulttuurin pariin, ja Harrastamisen Suomen mallin kautta, jonka puitteissa on vuoden aikana järjestetty 33 kerhoa kaikissa kouluissa.

Kirjasto

Paraisten kaupungissa on kuusi kirjastoa, jotka ovat avoinna päivittäin itsepalveluperiaatteella. Paraisten kaupunki on mukana Blanka-kirjastoyhteistyössä yhdessä Kemiönsaaren kunnan kanssa. Kirjastojen tehtävänä on tarjota pääsy tietoon, ylläpitää monipuolista ja ajantasaista kokoelmaa, edistää lukemista, monipuolista lukutaitoa ja yhteiskunnallista vuoropuhelua sekä edistää yhteisöllisyyttä, aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Fyysisten kirjastokäyntien määrä oli 141 425, tavoite oli 100 000. Tarkastuslautakunta toteaa, että tavoitteet ovat mitattavissa ja ne ovat ylittyneet reilusti.

Kansalaisopisto

Kansalaisopisto järjestää vuosittain 400–500 kurssia 150–200 opettajan voimin. Opistolla oli vuoden 2025 aikana 5 229 osallistujaa ja kursseja suunniteltiin 511, joista 400 kurssia toteutui. Vaikka osa kursseista peruttiin liian pienen osallistujamäärän takia, kaikki keskeiset tunnusluvut ovat parempia kuin vuonna 2024: enemmän osallistujia, enemmän suunniteltuja kursseja ja enemmän suoritettuja kursseja. Opisto panosti markkinointiin sosiaalisen median, paikallisten sanomalehtien ja tiedotuslehtien kautta. Tarkastuslautakunta pitää kuitenkin toteutumatta jäävien kurssien osuutta liian suurena, kun noin 20 prosenttia kursseista peruuntuu. Toteutumatta jäävien kurssien osuuden vähentämiseksi on otettava käyttöön tavoitemittari, jotta kansalaisopiston resursseista menisi hukkaan mahdollisimman vähän.

4.5 Sivistys

Sivistysosasto on pysynyt vahvistetussa vuoden 2025 talousarviossa. Tuotot ja kulut olivat budjetoitua suurempia, mutta netto oli talousarvion mukainen. Kasvaneita kuluja varten myönnettiin 240 000 euron talousarviomuutos.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kaupungilla on lakisääteinen vastuu varmistaa kaikkien koululaisten uimaopetus. Lautakunta näkee riskin, että saariston lasten opetuksen resurssit ovat riittämättömät, ja katsoo, että tilanne tulee selvittää.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että laaditaan skenaarioita siitä, miten kaupungin kasvutavoitteet voivat vaikuttaa kouluverkkoon. Näin varmistetaan, että kouluverkko on jatkossakin tarkoituksenmukainen ja tukee tulomuuttoa.

4.6 Kaupunkikehitys

Kaupunkikehityksen tuotot ovat runsaat 250 000 euroa budjetoitua suuremmat ja kulut 1,6 miljoonaa euroa budjetoitua pienemmät, joten tulos on talousarviota huomattavasti parempi. Osa tuloksesta selittyy leudolla talvella ja sillä, että kaupungin kiinteistöjen sähkö- ja lämmityskustannusten alentamiseksi tehty jatkuva työ on tuottanut tulosta.

Tekniikka ja kiinteistöt

Yksikön tekniikka ja kiinteistöt vastuulle ja tehtäviin kuuluvat yleiset viheralueet ja puistot, liikuntapaikkojen kunnossapito, Parfix, kadut ja yleiset alueet, vuokralaiturit ja vierasvenesatamien laiturit, venesulku, katuvalaistus, hulevesien hallinta ja uimarannat. Yksikkö vuokrasi Varhalle kiinteistöjä vielä vuonna 2025, mikä päättyy vuonna 2026, kun sote-kiinteistöt yhtiöitetään. Kiinteistöjen yhtiöittämisestä keskusteltiin jo vuonna 2025, mutta koska vuokraneuvottelut venyivät, se toteutetaan vuonna 2026.

Kaupungin tieverkon korjausvelka huolestuttaa tarkastuslautakuntaa. Kaupungin tulisi harjoittaa tehokkaampaa edunvalvontaa valtion teiden kunnossapidon osalta. Yhtenä esimerkkinä tästä tarpeesta on yksikaistainen ja huonosti hoidettu Rengastien osuus Houtskarissa.

Yksi kiinteistöhallinnon haaste on kasvavan korjausvelan hallinta. Tarvitaan proaktiivista työtapaa sen varmistamiseksi, että rakennukset pysyvät toiminnallisessa ja terveellisessä kunnossa.

Tarkastuslautakunta katsoo edelleen, että kaupungin on vähennettävä kiinteistömassansa kiinteistökulujensa laskemiseksi.

Kaavoitus

Kaavoituksen toimintayksikkö vastaa kaavoitusasioista, alueellisesta edunvalvonnasta maankäyttöön ja liikenteeseen liittyvissä asioissa sekä neuvonnasta, ohjauksesta ja asiakaspalvelusta kaava-, elinympäristö-, kaupunkikuva- ja rakennussuojeluasioissa.

Toiminta noudatti vuonna 2025 pääosin kaavoitusohjelmaa ja muita tavoitteita, vaikka suunniteltuun hyväksytyjen kaavojen lukumäärään ei aivan ylletty, kun kaavoja hyväksyttiin neljän sijasta kolme. Lisäksi hyväksyttiin viisi ranta-asemakaavaa. Lupien, lausuntojen ja ratkaisujen lukumäärä laski kolmatta vuotta peräkkäin yhteensä 44 kappaleeseen. Se oli kuitenkin enemmän kuin vuoden 2025 tavoite 40 kappaletta.

Tarkastuslautakunta katsoo edelleen, että kaupungilla tulee olla aktiivisempi ote ja uudenlaista ajattelua tonttien kaavoituksessa ja markkinoinnissa, koska sillä on ratkaiseva merkitys kaupungin tulomuutolle. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kaupungin ei pidä katsoa omaa lyhyen aikavälin taloudellista hyötyä kaupungin maa-alueiden kaavoituksessa ja jalostamisessa, vaan myös kaavoittaa yksityisiä maita siellä, missä kysyntää on. Aktiivisempi työ olemassa olevien alueiden tiivistämiseksi myös kaupungin pohjoisosissa, Kirjalassa, Lielahdessa ja Lemlahdessa voisi myös auttaa laajentamaan tonttitarjontaa, mikä toivon mukaan lisää tulomuuttoa pidemmän päälle. Tarvitaan myös aktiivista panosta maakuntakaavan muuttamiseksi.

Tarkastuslautakunta katsookin, että kaupungin tulee tonttien kaavoituksessa ja myynnissä tarkastella asiakkaiden toiveita ja tarpeita ja kaavoittaa tontteja sen mukaan. Laaja ja monipuolinen tonttitarjonta lisännee tonttien kysyntää. Tarkastuslautakunta katsoo myös, että kaavoitusprosessia tulee tehostaa, jotta alueita voidaan kaavoittaa nopeammin, ja että tarvittaessa tulee käyttää ostopalveluja ja suunnittelukilpailuja, jos omat resurssit eivät riitä. Tulomuuton taloudellinen hyöty kaupungille on moninkertainen tonttimaan myynnistä saatavaan taloudelliseen hyötyyn verrattuna.

Tarkastuslautakunta katsoo myös, että kaupungin tulee toimia aktiivisemmin sen puolesta, että edullisia vuokra-asuntoja olisi tarjolla kaikissa kunnanosissa, joissa niille on kysyntää.

Tarkastuslautakunta painottaa sen tärkeyttä, että kaupunki edistää suunnittelussaan asuntokannan tasapainoista kehitystä siten, että siinä yhdistyvät pientalot, rivitalot ja kerrostalot. Erityistä huomiota tulee kiinnittää asuinalueiden ja veden ja veneilymahdollisuuksien läheisyyden yhdistämiseen kaupungin saaristoluonteen mukaisesti.

Rakennus- ja ympäristöpalvelut

Rakennus- ja ympäristöpalvelujen yksikön vastuualueeseen kuuluvat rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun ja ympäristöterveydenhuollon viranomaistehtävät. Taloudelliset tavoitteet saavutettiin vuonna 2025. Sekä asuntojen että vapaa-ajanasuntojen rakentamislupien määrä kuitenkin laskee edelleen. Rakentamislupien kerrosneliöiden määrän osalta yllettiin vuonna 2025 yhteensä 15 799 m²:iin, mikä alittaa 20 000 m²:n tavoitteen.

Rakennus- ja ympäristöpalveluilla on tärkeä rooli kaupungin strategian toteuttamisessa, erityisesti kasvun edistämisessä. Tarkastuslautakunta korostaa sen tärkeyttä, että rakennusvalvonta tarjoaa asiakkaille sujuvan ja asiakaslähtöisen ensikontaktin, koska se vaikuttaa asukkaiden ja yritysten mielikuvaan kaupungin palveluista ja mahdollisuuksista. Tarkastuslautakunta katsoo myös, että rakentamislupien käsittelyaika tulisi ottaa mukaan tavoitemittariksi.

Tarkastuslautakunta peräänkuuluttaa kiinteistörekisterin päivityksen seurantaan; päivitys on tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan tuonut Paraisten kaupungille jo noin miljoona euroa enemmän kiinteistövero.

Maankäyttö

Maankäyttöyksikkö oli aikaisemmin nimeltään mittausyksikkö ja se vastaa maapolitiikasta, kaupungin rakentamattomien maa- ja vesialueiden hallinnoinnista, mittaustoiminnasta ja kiinteistönmuodostuksesta sekä rakennus- ja ympäristölautakunnan hallinnollisista asioista ja henkilöstöasioista. Vuonna 2025 talousarviosta toteutui 75,9 prosenttia sekä pienempien kulujen että pääasiassa maanvuokrista saatujen suurempien tuottojen ansiosta. Kaupunki on useiden vuosien ajan työskennellyt aktiivisesti arkiston digitalisoimiseksi, mikä saatiin päätökseen vuonna 2025 ja merkitsee sitä, että kaikki kiinteistötoimitukset ovat nyt digitaalisia, mikä säästää paljon aikaa.

Vesihuolto

Vuoden 2025 taloudelliset tavoitteet jäivät budjetoitua heikommiksi. Tuotot ovat talousarvion tasolla, mutta kulut ovat noin 170 000 euroa suuremmat. Tämä johtui siitä, että henkilöstökulut ja ostopalvelujen kulut olivat budjetoitua suuremmat.

Vuoden aikana suoritettiin vesi- ja viemäriverkoston perussaneerauksia ja vesitornin saneeraus. Vesihuoltolaitos on jatkanut toiminnan digitalisointia ja automatisointia toteuttaakseen toimintaa kustannustehokkaasti. Varautumiseen ja riskien arviointiin liittyvien asioiden merkitys vesihuoltotoiminnassa on kasvanut ja korostunut. Putkiverkoston korjausvelan kasvu on riskitekijä, joka lisää vuotovesien käsittelystä ja toimintahäiriöistä aiheutuvia käyttökustannuksia. Vesihuoltolaitoksen korjausvelka sekä hulevesien laajamittainen vuotaminen viemäriverkostoon huolestuttavat tarkastuslautakuntaa.

Korjausvelka tulee ajan mittaan todennäköisesti merkitsemään korotuksia vedenhintaan. Vesihuollolle tulee antaa mahdollisuus rahoittaa saneerauksia oman taloutensa puitteissa niin, että se voidaan tehdä taloudellisesti kestäväällä tavalla ilman, että saneerauksiin kuluu verovaroja tai että peruspalveluihin käytetään korotettuja vesimaksuja.

Tarkastuslautakunta katsoo, että vesihuollolle tarvitaan selkeä strategia, joka käsittää 140 kilometriä pitkien vesi- ja viemäriverkostojen kunnossapidon ja uusimisen. Tämänhetkisen korjaustahdin ollessa 100–200 metriä vuodessa lautakunta korostaa sen tärkeyttä, että strategiassa otetaan huomioon sekä lyhyen aikavälin tarpeet että kolmen vuoden välein päivitettävä suunnitelma tuleviksi 20 vuodeksi kestävä ja luotettavan vesihuollon varmistamiseksi lain vaatimusten mukaisesti.

4.7. Konsernin tavoitteet

Kaupunginvaltuusto on 25.5.2021 hyväksynyt kaupungin konserniohjeen, jonka mukaan kaupunki ohjaa tytäryhteisöjään ja sääntelee kuntakonsernin sisäistä yhteistyötä. Tarkastuslautakunta katsoo, että sekä taloudelliset että toiminnalliset konsernitavoitteet on pääosin saavutettu. Kaupungin tytäryhteisöjen konsernitavoitteet on uudistettava niin, että ne ovat linjassa kaupungin uuden ”Kasvu, joka näkyy ja tuntuu” -strategian kanssa. Tarkastuslautakunta peräänkuuluttaa konkreettisia tavoitteita kaupungin uuden strategian toteuttamiseksi.

5. MUUTA

5.1. Edellisvuonna huomautettujen asioiden korjaaminen

Tarkastuslautakunnan usean vuoden ajan esille tuoma koulutuksen toimintojen vertailtavuus ei edelleenkään ole riittävällä tasolla. Tarkastuslautakunta katsookin, että vertailukelpoisten ja tarkoituksenmukaisten tavoitemittareiden kehittämistyötä on jatkettava.

5.2. Sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konserniohjaus

Toimintakertomuksessa on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tehty asianmukaisesti selkoa riskienhallinnasta, sisäisestä valvonnasta ja konserniohjauksesta.

5.3. Henkilöstö

Tarkastuslautakunta toteaa, että kaupungin henkilöstö on keskeinen voimavara toiminnalle ja että henkilötyövuosien määrä väheni hieman vuoden aikana. Samaan aikaan tarkastuslautakunta toteaa, että henkilöstön ikärakenne asettaa tulevaisuudessa haasteita osaamisen varmistamiselle ja jatkuvuudelle, mikä edellyttää pitkäjänteistä suunnittelua. Sairauspoissaolot lisääntyivät hieman edellisvuoteen verrattuna, ja tarkastuslautakunta alleviivaa sen tärkeyttä, että sairauspoissaolojen kehitystä seurataan. Vuoden aikana toteutettiin mittavia organisatorisia muutoksia ja avainhenkilöiden vaihtuvuus oli suurta. Tätä taustaa vasten tarkastuslautakunta toteaa, että on tärkeää, että kaupunki kiinnittää jatkossakin erityistä huomiota henkilöstön hyvinvointiin ja työssä jaksamiseen.

5.4. Hyvinvointikertomus

Paraisten kaupungilla on vuosille 2021–2025 laaja hyvinvointikertomus- ja suunnitelma, jossa nostetaan esiin terveydenedistämistyön taustatekijät, vahvuudet ja kehittämistarpeet. Suunnitelma sisältää painopistealueet, tavoitteet ja toimenpiteet, joista raportoidaan vuosittain kaupunginvaltuustolle.

Kunnille on vuodesta 2024 alkaen otettu valtionosuuden lisäosana käyttöön ns. HYTE-kerroin asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä aktiivisesti edistävien kuntien palkitsemiseksi. HYTE-kerroin perustuu TEAviisarin pisteisiin ja asukkaiden terveyteen. Paraisten HYTE-kerroin vuonna 2025 oli 19,6 euroa/asukas, kun se vuonna 2024 oli 19,4 euroa/asukas ja vuonna 2023 17,9 euroa/asukas, joten kaupunki on menossa oikeaan suuntaan.

Myös hyvinvointisuunnitelman 2026–2029 laatiminen on edennyt vuonna 2025. Suunnitelma on tarkoitus käsitellä valtuustossa vuoden 2026 aikana.

Tarkastuslautakunta toteaa, että hyvinvointikertomuksen analyysi on asianmukainen, mutta että tulevien vuosien tavoitteet ja niiden numeeriset mittarit puuttuvat. Mittareiden puuttuminen vaikeuttaa tavoitteiden toteutumisen seuranta käytännössä. Tarkastuslautakunta katsoo, että lautakunnat on otettava mukaan laatimaan mittareita ja selkeyttämään niiden vastuuta hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteuttamisesta. Hallituksella on kuitenkin kokonaisvastuu tavoitteiden toteutumisen seurannasta. Hyvinvointisuunnitelman indikaattoreiden tulee olla mahdollisimman selkeitä, jotta Paraisten kaupunki voi saada täyden hyödyn HYTE-järjestelmästä.

6. YHTEENVETO

Tarkastuslautakunta toteaa seuraavaa yhteenvetona vuoden 2025 arvioinnista:

Kokonaisuutena tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden 2025 toteuma oli hyvä, ja se haluaa kiittää viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä hyvästä työstä. Työ ei kuitenkaan koskaan lopu, ja kaupungilla on edelleen monia ongelmia, jotka tulee jatkossa korjata ja selvittää. Tarkastuslautakunta haluaa tuoda esiin seuraavat ongelmat, joihin tulee jatkossa kiinnittää huomiota:

Tarkastuslautakunta ehdottaa, että kaupunginvaltuusto pyytää kaupunginhallituksen vastinetta seuraaviin arviointikertomuksen kappaleissa esitettyihin havaintoihin 30.9. mennessä:

- Konkreettisten, mitattavissa olevien tavoitteiden laatiminen kaupungin kaikille toiminnoille.
- Tarkastuslautakunta katsoo, että vesihuollolle tarvitaan selkeä strategia ja että korjausvelka ja hulevesivuodot on hoidettava.

Parainen 5. toukokuuta 2026

Allekirjoitukset

Aaro Söderlund

Maria Lindell-Luukkonen

Anne Eriksson

Andreas Andersson

Ari Lindroos

Roy Färm

Eivor Nyqvist

Egon Nordström

Hanna Järvinen